

L'EPIDEMIA DE GRIP DE 1918 A LA POBLACIO DE SANT CUGAT DEL VALLES

M. Angels GALAN URBANO

INTRODUCCIO

Ja fa temps que ajudo al meu marit en la recerca de documentació en els arxius parroquials per tal de trobar els aspectes sanitaris referits en els llibres sacramentals. Mentre ell escrivia la tesi doctoral, m'anava encomanant aquell caliu que t'engresca a submergir-te en el coneixement de fets històrics. El present estudi es fruit d'aquest neguit i m'agradaria que fos l'embrió de futures investigacions.

La idea d'escriure sobre l'epidèmia de la grip va néixer durant la campanya de vacunació de l'any passat, mentre subministrava diàriament desenes de vacunes a la consulta d'infermeria. Vaig consultar diversa documentació a l'Arxiu Municipal de Sant Cugat i no vaig trobar cap al·lusió al tema. Això va fer augmentar el meu interès per conèixer aquest fet.

Metodologia

Aquest treball descriu l'epidèmia de grip de 1918 a la població de Sant Cugat del Vallès a partir de la consulta de les inscripcions d'òbits inscrits al registre civil d'aquesta població. S'ha recopilat la informació disponible dels anys en que es va manifestar l'epidèmia: 1917, 1918 i 1919.

Per tal de comptabilitzar les morts relacionades amb la grip s'ha establert com a hipòtesi de treball incloure com a causa de mort vinculada a l'epidèmia les afecions respiratòries que normalment poden anar associades a complicacions de la malaltia.

"La gripe española"

La grip és una malaltia que apareix de forma periòdica i produeix importants trastorns socials, econòmics i sanitaris. La grip afecta amb més freqüència a les edats primerenques de la vida i la mortalitat més alta es dona entre les persones més joves i entre les persones de més edat.

La grip es manifesta de forma sobtada, amb febre alta, cefalees, dolor a les extremitats, esgarrifances i tos. Provoca debilitat, cansament i depressió. Encara que la duració és d'uns dies, existeix una elevada incidència de complicacions, en especial pulmonars i del sistema nerviós central. Amb aquesta simptomatologia es descriu la pandèmia coneguda com "la gripe española" que va afectar l'any 1918 a uns 500 milions de persones i va produir prop de 20 milions de morts en tot el món.

A Espanya la grip va ser la primera causa de mort l'any 1918. Van morir 140.000 persones. L'octubre va registrar el màxim nombre de morts per aquesta causa.

RESULTATS DE L'ESTUDI

L'any 1918 Sant Cugat del Vallès tenia una població majoritàriament jove, hi havia un cens de 2.670 habitants dels quals 1.351 eren homes i 1.319 dones.

Any 1917

Durant aquest any es van produir 78 defuncions, de les quals 52 varen ser homes i 26 dones.

S'ha trobat un únic registre de defunció amb el diagnòstic de "gripal" i 19 registres que contenen diagnòstics de malalties respiratòries, gairebé totes lligades a processos bronquials (Taula 1). Es a dir, previsiblement un 25% de la població va morir a causa de la grip.

Taula 1. Elaboració pròpia.

Casos	Diagnòstics
4	Bronquitis crònica senil
3	Bronconeumonía aguda
3	Bronquitis capilar
3	Tuberculosis pulmonar
1	Bronquitis crònica
1	Pleuroneumonía
1	Pulmonía aguda
1	Bronconeumonía post sarampión
1	Bronconeumonía post tosferina
1	Catarro pulmonar
1	Bronquitis capilar gripal
20	Total

Predomina el sexe masculí, que triplica en nombre de casos al femení. Els nens menors de 10 anys són els que pateixen més la malaltia i especialment els de menys d'un any. L'altre grup d'edat més afectat va ser els de més de 60 anys (Taula 2).

Taula 2. Elaboració pròpia

Edat	Homes	Dones
0-12 mesos	4	2
1-10 anys	3	-
11-20 anys	1	-
21-30 anys	2	-
31-40 anys	1	1
41-50 anys	-	-
51-60 anys	2	-
61-70 anys	1	-
més de 70 anys	1	2
Total	15	5

Els mesos de l'any on es van produir més casos van ser març i octubre, amb 5 i 4 casos respectivament (Taula 3).

Taula 3. Elaboració pròpia.

Ge	Fe	Ma	Ab	Mg	Ju	Jl	Ag	Se	Oc	No	De	Total
2	2	5	2	1	-	1	1	-	4	-	2	20

Any 1918

Va haver un total de 87 òbits, 45 homes i 42 dones. S'han trobat 34 registres de defunció que podem vincular a l'epidèmia, un 39% del total de morts, amb un clar predomini de patologies bronquials (Taula 4).

Taula 4. Elaboració pròpia.

Casos	Diagnòstics
10	Bronconeumonía grippal
8	Bronconemonía
3	Congestión cerebro pulmonar grippal
3	Tuberculosis pulmonar
2	Bronconeumonía infecciosa
1	Bronquitis capilar
1	Bronconeumonía infecciosa
1	Bronconeumonía subaguda
1	Fiebre tifoidea grippal
1	Fiebre grippal cerebral
1	Neumonía
1	Broncocardiopatía grippal
1	Nefritis grippal
34	Total

El sexe femení (19 casos) predomina sobre el masculí (15 casos). Es dóna una major incidència en persones menors de trenta anys (Taula 5)

Taula 5. Elaboració pròpia.

Edat	Homes	Dones
0-12 mesos	2	1
1-10 anys	2	3
11-10 anys	1	4
21-30 anys	1	6
31-40 anys	4	2
41-50 anys	1	1
51-60 anys	2	-
61-70 anys	2	-
més de 70 anys	-	2
Total	15	19

Any 1919

A l'últim any dels que comprenen aquest estudi, es van registrar 73 defuncions, 41 homes i 32 dones. Hi ha 15 casos imputables a causes respiratòries, un 20,5% del total de morts (Taula 6)

Taula 6. Elaboració pròpia.

Casos	Diagnòstics
5	Bonconeumonía
2	Bronconeumonía grippal
1	Bronquitis capilar
1	Tuberculosis pulmonar
1	Bronconeumonía crónica
1	Neumonía
1	Meningoencefalitis grippal
1	Pleuroneumonía senil
15	Total

Els homes, amb 10 casos, doblen a des dones, amb 5 casos. Els més afectats són, novament, els nens (els menors d'un any i durant la pubertat) i les persones majors de 70 anys (Taula 7).

El mes que va registrar més defuncions per causes respiratòries va ser l'octubre, amb un total de 22 casos. Això significa que prop del 65% dels morts a causa de l'epidèmia es van produir en aquest mes (Taula 8).

Taula 8. Elaboració pròpia.

Ge	Fe	Ma	Ab	Mg	Ju	Jl	Ag	Se	Oc	No	De	Total
2	1	-	1	2	-	-	2	1	22	2	1	34

Dels 34 registres esmentats, 17 contenen el diagnòstic de "gripal", 10 corresponents a dones i 7 a homes. Això significa el 19,5% del total de morts de l'any 1918. D'aquests, 15 casos van succeir a l'octubre, un a l'agost i un altre al novembre.

Taula 7. Elaboració pròpia.

Edat	Homes	Dones
0-12 mesos	2	1
1-10 anys	2	-
11-20 anys	1	2
21-30 anys	1	-
31-40 anys	-	1
41-50 anys	-	-
51-60 anys	-	-
61-70 anys	1	1
més de 70 anys	3	-
Total	10	5

Gener i març són els mesos on es van produir més casos, 4 i 3 respectivament. (Taula 9).

Taula 9. Elaboració pròpia.

Ge	Fe	Ma	Ab	Mg	Jn	Jl	Ag	Se	Oc	No	De	Total
4	2	3	1	-	-	-	1	1	1	1	1	15

El diagnòstic de "gripal" figura en 4 dels 15 casos registrats (un5,5% del total d'òbits). D'ells, 3 corresponen a homes. La major incidència es va presentar el mes de març amb 3 casos.

CONCLUSIONS

1. Entre els anys 1917 i 1919, el nombre total de defuncions al registre civil de la població de Sant Cugat del Vallès va ser de 238, dels quals 22 casos (el 9,24%) es deuen directament a la grip. Si afegim altres processos respiratoris, fonamentalment de caire bronquial, la xifra total s'eleva a 69 casos, que representen el 29% total d'òbits.

2. El nombre d'òbits enregistrats amb el diagnòstic de "gripal" o amb alguna de les complicacions respiratòries representen el 25,8 per mil de la població. Aquesta tasa és una mica inferior a la registrada a Espanya que va ser del 33,4 per mil.

3. La població més afectada, per grups d'edat, va ser els nens menors d'un any (en un 17,4%), seguits pels nens amb edats compreses entre l'1 i els 10 anys i els adults entre 21 i 30 anys, en un 14,5% cada un d'aquests grups.

4. El 72,5% d'aquestes defuncions tenien menys de 40 anys.

5. El màxim nombre d'òbits es va registrar el mes d'octubre de 1918, amb 22 persones mortes. Correspon al punt més elevat de l'epidèmia i coincideix amb el que va haver a Espanya.

Bibliografia

Artigues i Artigas, Antoni. Pandèmia de grip 1918-19. Evolució de la premsa de Lleida i el seu registre civil. Gimbernat, vol XII, 9-22. Barcelona 1989..

Castella i Raich, Gabriel. Antecedents relatius a l'epidèmia gripal ocorreguda a la ciutat d'Igualada l'any 1918. Poncell. Igualada 1918.

Cens de població de Sant Cugat del Vallès de 1910, 1916 i 1920. Arxiu Municipal de Sant Cugat del Vallès.

Departament de creació editorial. Plaza & Janés. Crònica de la medicina. Ed. Espanyola. 2 vol. Barcelona, 1994.

Documentació diversa sobre Sant Cugat del Vallès. Carpeta 200, separates 153 i 201. Arxiu Municipal de Sant Cugat del Vallès.

Ministerio de Trabajo, Comercio e Industria. Dirección General de Estadística. Movimiento de la población de España en el año 1918. madrid 1923.

Rectificació del padró d'habitants 1916-1919. Arxiu Municipal de Sant Cugat del Vallès.

Registre civil de Sant Cugat del Vallès. Registre d'òbits: Tom XX, folis 40-200 i Tom XXI, folis 1-78.

Rosenau, Marcy. Public Health and Preventiva Medicine. 12 ed. Last Morwalk: Apleton-Century-Crofts, 1986.

Taylor, Robert B. Medicina de familia. 3a ed. Ediciones Doyma S.A. Barcelona 1991.